
کتاب جاز

پیدایش و سبک‌شناسی

مجموعه تاریخ موسیقی - ۱

Shiraz-Beethoven.ir

تاریخ موسیقی

فهرست مطالب

یادداشت ناشر.....	نه
پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۳

فصل ۱. پیدایش و شکل‌گیری «جاز»

بخش اول. ریشه‌ها.....	۱۱
بخش دوم. قوانین بردگی.....	۲۳
بخش سوم. تکوین جاز اولیه.....	۳۷
بخش چهارم. پیشگامان.....	۵۹
بخش پنجم. فراگیر شدن جاز.....	۷۷

فصل ۲. سبک‌شناسی جاز

بخش اول. نگاهی گذرا به تاریخ جاز.....	۱۱۱
بخش دوم. «جز آوازی» (Vocal Jazz).....	۱۲۱
بخش سوم. «رگت‌تایم» (RagTime).....	۱۳۵
بخش چهارم. «نیو اورلئان جز» (New Orleans Jazz).....	۱۳۹
بخش پنجم. «کلاسیک جز» (Classic Jazz).....	۱۴۷
بخش ششم. «تقاطع جز - بلوز» (Jazz / blues Crossover).....	۱۵۷
بخش هفتم. «پیانو بلوز» (Piano blues).....	۱۶۳
بخش هشتم. «سویینگ و دوران بیگ بند» (Swing and Big Band Era).....	۱۶۹

Shiraz-Beethoven.ir

۱۷۹	بخش نهم. «جنپش بی باپ» (Bebop Evolution)
۱۸۷	بخش دهم. «احیای دیکسیلند و شیکاگو جز»
۱۹۷	بخش یازدهم. «مین استریم جز» (Mainstream Jazz)
۲۰۳	بخش دوازدهم. «جامپ بلوز» (Jump blues)
۲۱۱	بخش سیزدهم. «کول جز» (Cool Jazz)
۲۲۱	بخش چهاردهم. «هارد باپ» (Hard Bop)
۲۲۹	بخش پانزدهم. «سول جز» (Soul Jazz)
۲۳۵	بخش شانزدهم. «جریان سوم» (Third Stream)
۲۴۳	بخش هفدهم. «جز آزاد» (Free Jazz)
۲۵۹	بخش هجدهم. «جز تلفیقی (جز - راک)» (Fusion-Jazz Rock)
۲۶۷	بخش نوزدهم. «اسید جز» (Acid Jazz)
۲۷۱	بخش بیستم. «جز - رپ» (Jazz - Rap)
۲۷۵	بخش بیست و یکم. «جز برزیلی - (بوسا نوا)» (Bossanova)
۲۸۱	بخش بیست و دوم. «لاتین جز» (Latin Jazz)
۲۸۵	بخش بیست و سوم. جداول راهنما
۳۰۵	فرهنگ اصطلاحات موسیقی کتاب
۳۰۹	منابع و مأخذ
۳۱۱	عکس
۳۲۱	نمایه

مقدمه

به حتم در میان تمامی قرونی که بر بشر و سیطره‌اش بر خلق هنری گذشته، هیچ دوره‌ای همچون قرنی که رفت، حاوی معانی پربار و تحولات پایه‌ای و انقلاب‌های فرهنگی پرنقش نبوده است. قرن بیستم، سده‌انتزاع در نقاشی، نمایش، معماری، شعر، ادبیات و موسیقی است. قرنی که عصاره‌شش هنرپیشین در گذرش، آفرینش نوع هفتم را رقم زد؛ بازه‌باروری که درگاهواره‌اش خلقت، رنگ ایجاز، ایهام و پویایی افزون به خود گرفت. قرنی که با فرارسیدنش جنین مدرنیته، پرورده در زهدان تاریخ، اسقاط رأس یافت؛ تمامی معانی و فرم‌ها، صورت درون‌نگری اختیار نمودند و مایه‌های ایماژ در صورگوناگون به سوی جوهره مشترک حرکت کردند. و در جمع یک‌ایک شاخه‌های هنری به نوعی از ساختار شکنی گرویدند.

موسیقی نیز به موازات دیگر اشکال هنری و به عنوان درونی‌ترین فرم انتزاع، در این قرن چه از لحاظ دگرگونی در فرم و چه از نقطه نظر زایش شیوه‌ها بستر تحولات متعددی واقع گشت؛ فرم‌های فولکلوریک و عامیانه نواحی که تا آن روز، منحصرأ در محدوده‌های مردمی جاری، و بقای آن مشروط به میراث داری و نقل سینه به سینه بود، بمدل به ژانر یا سبک‌های جدی‌تر و جهانی موسیقی شده و هر یک ساختار خاص و علمی مدونی یافتند. ژانر یا نوع‌های عامیانه‌ای همچون «بلوز»، «کانتري»، «گاسپل» و غیره در کنار «پاپ» زمینه حضور و تماس بیش از پیش

توده‌های مردمی را با موسیقی فراهم آوردند و بعدها، موسیقی «راک» حتی قدم فراتر نهاد و زمینه‌ساز تحولات جدی فرهنگی - اجتماعی گشت. موسیقی «کلاسیک» اروپایی نیز که سال‌های طولانی، یگانه‌تاز قلمرو موسیقی هنری و علمی محسوب می‌شد، شاهد انقلاب‌های زیربنایی بسیار گشت؛ پیدایش سیستم دوازده نُتی، بدعت آتونال، ظهور مدرنیسم و پست مدرنیسم، و نهایتاً مینیمالیزم، چهره «کلاسیک» را به شکل عمیقی متحوّل نمود و افق‌های جدیدی را در این موسیقی نمایان ساخت. فرم‌ها و تم‌های شرقی، همین‌طور سازبندی آنها برای نخستین بار در همین قرن، مورد توجه قرار گرفت و به عنوان ژانرهای (سبک‌های) جدی، قابل تعمق و بین‌المللی موسیقایی بدان نگریده شد.

در این میان، به یقین یکی از بزرگ‌ترین و رنگین‌ترین میراث‌های قرن بیستم برای هنر و موسیقی، نوع موزیک «جاز» (Jazz) است؛ موزیکی که از یک سو پیوندی عمیق با فضاهاى مردمی دارد و از سوی دیگر به صورت کاملاً علمی و ریاضی‌وار به موازات موسیقی «کلاسیک» اروپا، عنان موسیقی هنری (در تقابلی با «پاپ») را در دست گرفت.

«جاز» امروز نیز همچون دیگر مولودان سدهٔ پیش، میراث‌دار ریشه‌هایی عمیق می‌باشد. ریشه‌هایی گسترده در چهار قاره، ریشه‌هایی که در بدویت قبیله‌ای آفریقا از دیرباز وجود داشت، از موسیقی اروپا وام گرفت. و به همراه مهاجران و عموماً بردگانی غرق در امید و هم‌آلود بهشت زمینی به آمریکا راه یافت. با تأثیر تردیدناپذیر عوامل جغرافیایی و اجتماعی جدید قارهٔ نو، جانی دوباره و صورتی تازه و بی‌بدیل یافت، «جاز» نام گرفت و اکنون نیز در دهه‌های اخیر تحت عنوان موسیقی تلفیقی جهانی به اعماق موسیقی آسیا نقب زده است. جهانی بودن منشأ، مردمی بودن مبدأ، گستردگی زمینه، انعطاف‌پذیری ساختار و استعداد علمی، به این سبک به راحتی اجازه داده است تا به حق، موسیقی قرن بیستم لقب گیرد.

بخش اول

ریشه‌ها

موسیقی «جاز» بطوری که بارها اشاره شده است، پیشینهٔ دور در فرهنگ و موسیقی منطقهٔ آفریقای غربی دارد. ریشهٔ این موسیقی، مستقیماً برگرفته از سنت‌های آمیخته به موسیقی قبیله‌ای در آن ناحیه است؛ بالطبع ضروری است برای شروع سیری تاریخی در چگونگی شکل‌گیری و تکامل «جاز»، بحث خود را از ریشه‌ها آغاز نماییم. برای این منظور شاید بهتر باشد ابتدا، تاحدی با سرزمینی که اجداد خالقان «جاز» در آن می‌زیستند، آشنا شویم.

*

از لحاظ جغرافیایی، اصطلاح «آفریقای غربی» به ناحیه‌ای اطلاق می‌گردد که مساحتی را در حدود شش میلیون کیلومتر مربع تحت پوشش خود دارد و سرزمین‌های ساحلی سنگال تا گامبیا، سیرالئون، لیبریا، آسانتی، دهمی، نیجریه و نهایتاً کامرون را شامل می‌شود. در شرق تا دریاچهٔ چاد پیش می‌رود و در شمال به بیابان صحرا منتهی می‌گردد. گستره‌ای عظیم از سرزمین‌های مختلف با ساختارهای گوناگون و حتی پوشش گیاهی بسیار متنوع.

طبیعی است که چنین قلمرو پهناور جغرافیایی، بستر زاینده گونه‌های فرهنگ مردمی مختلف، با زبان‌های متفاوت، آداب و رسوم و مذاهب

گونگون و متنوع خواهد بود. با توجه به ابزار سنگی کشف شده در نیجریه، سنگال و دیگر نقاط این ناحیه می‌توان یقین داشت که غرب آفریقا از دوران ماقبل تاریخ میزبان ساکنانی ثابت بوده است، ساکنانی که از لحاظ قوم‌شناسی، از مناطق شمالی و مرکزی آفریقا به این پهنه مهاجرت کرده بودند. گونگونی چشمگیر این مهاجران از لحاظ مبدأ حرکت می‌تواند به تنهایی دلیل قانع‌کننده‌ای برای رنگارنگی و تنوع فرهنگی نسل‌های پس از خود یعنی ساکنان آفریقای غربی باشد.

نخستین حکومت قانونمند این منطقه حوالی سده سوم قبل از میلاد، در یکی از قلمروهای شمالی آن به نام غنا تأسیس شد. کمی پس از آن امپراطوری‌های «مل»^۱ و «سونگوی»^۲ در غرب نیجریه کنونی شکل گرفتند. ساکنان ساحل شرقی رودخانه «هاوسا»^۳ نیز در همان دوران چندین ایالت حکومتی را تشکیل دادند و از میان همین ایالتها بود که امپراطوری پرابهت «برنو»^۴ به تدریج سر بر آورد.

اما اینجا می‌بایست یادآور شد که پدیده تشکیل جوامع مدنی، تنها در نواحی شرقی و شمال غرب منطقه مورد بحث، جریان داشت. ساکنین نواحی جنوبی این منطقه، (سواحل گینه امروزی) به واسطه وجود مرزهای دفاعی طبیعی در اطراف قلمرو خود، یعنی توده‌های انبوه جنگلی در شمال و مرزهای کرانه‌ای اقیانوس اطلس در جنوب و غرب، به مدت صدها - یا شاید هزاران - سال از هر نوع تماس با حکومت‌ها و امپراطوری‌های مذکور، معذور و از هر نوع خطر حمله از سوی آنان نیز، در امان بودند این روند تا قرن پانزدهم میلادی یعنی زمانی که مهاجمان پرتغالی به کشف این نواحی نایل شدند، ادامه یافت. در همین زمان اما در مناطق «اشانتی»، «دهومی» و «بنین» حکومت‌های سلطنتی سازمان دهی

1. Melle

2. Songhoi

3. Hausa

4. Bornu

بخش دوم

قوانین بردگی

نژاد سیاه آمریکا را نوادگان و فرزندان نوادگان برده‌های وارد شده به خاک «پنگه دنیا» تشکیل می‌دهند و این واقعیتی غیر قابل انکار است، همچنین بدیهی است که خواستگاه «جاز» جامعه سیاهپوستان آمریکاست. با این همه مایه تعجب است که به ندرت به ارتباط ظریف و حیاتی موسیقی «جاز» در دوران کلاسیک خود با قوانین و عرف نامکتوب هنجارهای برده‌داری و بردگی توجهی مبذول می‌گردد. اساساً تلخی و خشونت همین قوانین و شرایط بود که محیط و موقعیت را همچون گهواره‌ای از الزام و اجبار، برای شکل‌گیری و رشد کودک «جاز» مهیا کرد. البته چنین نگاهی نمی‌بایست بسان یک توجیه علت و معلولی انگاشته شود که: چون برده‌داری وجود داشت، پس متعاقباً «جاز» به وجود آمد. قوانین و شرایط بردگی در خلق این نوع ممتاز موسیقی، یکی از متعدد عناصر تأثیرگذار بوده است، اما اهمیت این عنصر، ما را وامی‌دارد تا در فصلی مجزاً بدان بپردازیم.

فروداشت مشمژکننده بخشی از نوع بشر - بردگان سیاه آفریقای غربی - که تا سال ۱۸۶۵ در ایالت‌های جنوبی ایالات متحده آمریکا حادث شد، بطور تصادفی، اخگرانداز نخستین جرقه‌های انگیزش در بستر خلق یک موسیقی عامیانه کاملاً نو بود، موزیکی که در آن دوران